

ERZURUM RİFÂİLERİNDE DİNÎ MÛSİKÎ GELENEĞİ

Osman YILMAZ

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1862

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Kitabe

Yayın No | Publication Number: 161

Kitap Adı : Erzurum Rifâilerinde Dinî Mûsikî Geleneği

Book Title : Religious Music Tradition in Erzurum Rifâis

ISBN : 978-625-5654-32-8

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255654328

Yazar | Author: Osman Yılmaz | orcid.org/0000-0002-7275-2282

Kurum | Institution: Diyanet İşleri Başkanlığı | ROR ID: ror.org/007x4cq57

Editör | Editor: Mehmet Tıraşçı | orcid.org/0000-0002-7047-8136

Kurum | Institution: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | ROR ID: ror.org/05ryemn72

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book – Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 16x24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 192 (xii + 180)

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat | February 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: AVA - Dinî müzik | Religious music

BISAC: MUS050000 - Müzik / Dini / İlahi | Music / Religious / Hymns

THEMA: AVA - Dinî müzik | Religious music

LC Classification: ML3122 - Türk din müziği | Turkish religious music

DEWEY: 781.7 - Dinî müzik | Religious music

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 1212 - Din çalışmaları | Religious studies

WoS Citation Topics Micro: 1212.57 - Tasavvuf ve İslam mistisizmi | Sufism & Islamic mysticism

Scopus Subject Areas: 1208 - Religious Studies Din Çalışmaları | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Yılmaz, Osman. *Erzurum Rifâilerinde Dinî Mûsikî Geleneği*.

FCR Yayın Ltd.-Kitabe, Ankara 2025.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

ERZURUM RİFÂİLERİNDE DİNÎ MÛSİKÎ GELENEĞİ

Osman YILMAZ

Editör
Prof. Dr. Mehmet TIRAŞCI

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Osman YILMAZ

Trabzon'un Tonya ilçesinde 1986 yılında dünyaya geldi. İlköğrenimini burada tamamladı. 1997-1999 yılları arasında hafızlık eğitimine devam ettiği dönemde ilk tâlim derslerini aldığı dedesi Hafız Osman'dan Ezan, Salâ, Mevlîd ve Kaside gibi dinî mûsikî türlerini meşketti. Lise yıllarında mûsikî öğretmeninden Türk Mûsikîsi dersleri aldı ve okul korosunda Türk sanat mûsikîsi konserlerine katıldı. 2004 yılında ortaöğrenimini tamamladı. 2010 yılında Düzce Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden mezun oldu. 2013 yılında imam-hatip olarak göreve başladı. 2016 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2018 yılında "Hüsni Tilavet" eğitimini, 2020 yılında da "Dinî Mûsikî" eğitimini dereceyle tamamladı. 2023 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Din Mûsikîsi Tarihi Tezli Yüksek Lisans bölümünü başarıyla tamamladı. 2023 yılına kadar devam ettiği İmam-hatiplik görevinin ardından Dinî Mûsikî Eğitim Görevlisi olarak Hafız Ali Haydar Özak Dini İhtisas Merkezine atandı. Halihazırda Trabzon Dini Yüksek İhtisas Merkezinde Eğitim Görevlisi olarak görevine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

He was born in 1986 in Tonya district of Trabzon. He completed his primary education here. Between 1997 and 1999, he studied religious music genres such as Azan, Salâ, Mevlîd and Kaside from his grandfather Hafız Osman, from whom he took his first tâlim lessons during his memorization education. During his high school years, he took Turkish Music lessons from his music teacher and participated in Turkish classical music concerts in the school choir. He completed his secondary education in 2004. He graduated from Düzce University, Faculty of Economics and Administrative Sciences in 2010. He started to work as an imam-hatip in 2013. He graduated from Erzurum Atatürk University Faculty of Theology in 2016. He completed his "Hüsni Tilavet" education in 2018 and his "Religious Music" education in 2020 with honors. In 2023, he successfully completed his master's degree in the History of Turkish Religious Music at Ankara Yıldırım Beyazıt University. After serving as an Imam-Hatip until 2023, he was appointed to the Hafız Ali Haydar Özak Religious Specialization Center as a Religious Music Education Officer. He is currently working as an Education Officer at Trabzon Religious High Specialization Center. He is married and has two children.married and has two children.

Kitap Hakkında

Erzurum Rifâilerinde Dinî Mûsikî Geleneği

Bu çalışma ile İslâm medeniyetinde önemli bir yeri olan Rifâî tarîkatının genel olarak Anadolu'daki varlığı ele alınmıştır. Ardından Rifâî tarikatında dini mûsikî geleneği Erzurum Rifâileri üzerinden değerlendirilmiş ve diğer tekkelerle olan ilişkilerine kısaca değinilmiştir. Dinî mûsikî uygulamadaki benzer ve farklı yönleri karşılaştırılarak Türk Din Mûsikî geleneğine katkıları araştırılıp elde edilen verilerin gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmayla öncelikle Rifâî tarîkatının kuruluşunu, kurumsallaşma sürecini, Anadolu'ya yayılma sürecini, mûsikîyle olan ilişkisini ve mûsikî uygulamalarını ele aldık. Daha sonra Rifâîliğin Erzurum'daki varlığını ve bu bölgede icra edilen dinî mûsikî türlerini değerlendirdik. Bu anlamda yaptığımız çalışmalar neticesinde notaya alınmamış çok sayıda eserin varlığını tespit ettik. Bu vesileyle Dinî Mûsikî geleneğinde önemli bir yeri olan Rifâî zikri, toplu evrâd geleneği, ilâhi, İsm-i celal, Na't-ı peygamber, Salat-ı ümmiyye, Tekbîr, Tevhîd, İlâhi, Şuğul, Gülbank, salât-ı kemâliye ve İstiğfâr gibi uygulamaları notaya alarak kitabın ilgili bölümünde bu uygulamaların notalarına yer verdik.

Anahtar Kelimeler: Rifâîlik; Erzurum; Dinî Mûsikî; Tekke Mûsikîsi; Zikir Erkânı

About the Book

Religious Music Tradition in Erzurum Rifâis

With this study, the existence of the Rifâî tariqat, which has an important place in Islamic civilization, in Anatolia in general is discussed. Then, the religious music tradition in the Rifâî sect was evaluated through the Erzurum Rifâis and its relations with other lodges were briefly mentioned. It is aimed to compare the similar and different aspects in religious music practice, to investigate their contributions to the Turkish Religious Music tradition and to transfer the data obtained to future generations.

With this study, we first discussed the establishment of the Rifâî tarikat, its institutionalization process, its spread to Anatolia, its relationship with music and its musical practices. Then, we evaluated the existence of Rifâîism in Erzurum and the types of religious music performed in this region. As a result of our studies in this sense, we have determined the existence of many works that have not been notated. On this occasion, we have notated practices such as Rifâî dhikr, collective evrâd tradition, ilâhi, Ism-i celal, Na't-ı prophet, Salat-ı ümmiyye, Takbîr, Tevhîd, İlâhi, Şuğul, Gülbank, salât-ı kemâliye and İstiğfâr, which have an important place in the Religious Music tradition, and included the notes of these practices in the relevant section of the book.

Keywords: Rifâî Order; Erzurum; Religious Music; Tekke Music; Dhikr Ritual

ÖN SÖZ

“Hoş nağmeler dinlemek elest meclisinde Hakk’ın hitabını duymaya yardımcıdır.” der Seyyid Ahmet er-Rifâî hazretleri. Bu kadim söz, belki de hiçbir yerde Erzurum’daki kadar derin bir anlam ifade etmemiştir. Tarihin her döneminde önemli bir merkez olma özelliğini muhafaza etmiş bu tarihi şehir, soğuk iklimiyle sıcak yürekli insanları bir araya getirmiş güzel bir diyar, aynı zamanda bir inanç ve kültür hazinesidir. İşte bu hazinenin en önemli tezahürlerinden birisi de burada varlığını uzun yıllardır devam ettiren mûsikî geleneğidir.

Bu kitap, Erzurum’un manevi ikliminde yeşeren dinî mûsikî geleneğinin sesi olmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Amacımız, sadece mûsikî formlarından bahsetmek değil; bir şehrin, bir toplumun Allah’a olan yakarışını, sevincini, hüznünü ve teslimiyetini ifade ediş biçiminin izini sürmektir. Minarelerden yankılanan ezanların, tekkelerde icra edilen zikirlerin, evlerde okunan mevlîd ve ilâhilerin, Erzurum’a has okuyuş tavrı ve makamsal zenginliği, bu toprakların sesli bir manevi haritasını çıkarır adeta.

Erzurum’da halen bu geleneği devam ettiren önemli oluşumlardan birisi de Rifâî tekkeleridir. Rifâîliğin, kuruluşundan günümüze çok geniş bir alana yayılarak faaliyetlerini sürdüren tekkelerinde zikirlerin cehrî olarak icrâ edildiği görülmektedir. Yapılan icrâlarda mûsikînin etkin bir şekilde kullanıldığı ve bu icralar içerisinde çeşitli mûsikî türlerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışma ile İslâm medeniyetinde önemli bir yeri olan Rifâî tarikatının Erzurum’daki varlığını ele almaya çalıştık. Burada icrâ edilen dinî mûsikî türlerinin neler olduğunu ve Türk din mûsikî geleneğine katkılarını ortaya koyarak elde edilen verilerin gelecek nesillere aktarılmasını amaçladık.

Burada icrâ edilen zikir, Rifâî evrâdı, ilâhi ve diğer mûsikî türlerinin belli makâmlarda ve farklı bir tavırla okunduğunu, zâkirler tarafından okunan ve henüz notaya alınmamış çok sayıda eserin var olduğunu tespit ettik. Bu vesileyle Türk din mûsikîsi açısından önem arz eden bu icrâları notaya alarak kitabın ilgili bölümünde bu notalara yer verdik.

Bu çalışmayı bir tez çalışması olarak daha önce hazırlamıştık. Ancak elde edilen yeni veriler ve yapılan yeni değerlendirmeler ışığında tekrardan düzenleyerek yayına hazırladık. Bu sayede çalışma boyunca, Erzurum dinî mûsikîsinin tarihsel köklerini, beslendiği tasavvufi kaynakları, öne çıkan formları (cami ve tekke mûsikîsi örnekleri vb.) ve bu geleneği yaşatan, taşıyan isimleri hem daha güncel hem de daha geniş bir bakış açısıyla ele almaya çalıştık.

Bu sayede çalışmamız, Erzurum'a olan bir sevda ve vefa borcunun ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Erzurum'da dinlediğimiz o ili nağmelerin, hafızalarda silik bir anı olarak kalmaması, kayıt altına alınıp gelecek nesillere aktarılması en büyük temennimizdir.

Bu yolculukta bize ilham veren Erzurum'un aziz ruhuna, maddi manevi katkılarıyla destek olan ve bu geleneği bize ulaştıran tüm gönül erlerine en kalbi şükranlarımı sunarım. Bu kitabın hazırlanması sürecinde bizden desteklerini esirgemeyen, bilgi ve teşvikiyle yanımızda olan Prof. Dr. Mehmet TIRAŞCI hocama hürmetlerimi arz ederim.

Okuyucudan ricam, bu satırları sadece bir müzik incelemesi olarak değil, bir şehrin ve bir inancın insanın ruhunda oluşturduğu manevi esintiler olarak görmesidir. Umuyorum ki, bu kitap, Erzurum'un dini mûsikîsine dair bir kapı aralar ve okuyan herkeste, bu kadim nağmeleri daha derinden duyma ve anlama isteği uyandırır.

Saygılarımla...

İÇİNDEKİLER:

ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
RİFÂİLİK	3
1.1. Rifâî Tarîkatının Kuruluşu	3
1.2. Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin Hayatı	4
1.2.1. Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin Tarîkat Silsilesi	5
1.2.2. Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin Nesebi	6
1.2.3. Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin Meşâyihî	7
1.3. Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin Eserleri	10
1.4. Rifâî Tarîkatın Etkin Olduğu Bölgeler	12
1.5. Rifâî Tarîkatının Kolları	12
1.6. Anadolu'da Rifâîlik	12
1.7. Rifâîlik ve Mûsikî	14
1.8. Rifâî Tarîkatında Zikir ve Burhân	15
İKİNCİ BÖLÜM	
ERZURUM'DA RİFÂİLİK	17
2.1. Şeyh Seyyid Hacı Ahmed Baba (1792-1913)	17
2.2. Şeyh Abdülgâni Efendi (Zikrî) (1880-1943)	20
2.3. Tebricikli Şeyh Hacı Mustafa Efendi (1890-1983)	23
2.4. Hâfiz Şeyh İsmail Hakkı Çetres Hoca (D. 1941)	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ERZURUM RİFÂİ TEKKELERİNDE ZİKİR ERKÂNI VE MÛSİKÎ UYGULAMALARI	29
3.1. Toplu Evrâd Geleneği	33
3.1.1. Toplu Evrâd Uygulaması	35
3.1.2. Toplu Evrâd Notası	42
3.2. Sabah Namazı Zikri	45
3.2.1. Sabah Namazı Zikri Notası	45
3.3. Rifâî Zikri	48
3.3.1. Birinci Bölümü	50
3.3.2. İkinci Bölümü	58
3.3.3. Üçüncü Bölümü	86
3.4. Okunan İlâhiler	99

3.5. Notaya Alınan İlâhilerin Listesi	99
3.6. Notaya Alınan İlâhiler	102
3.7. Tespit Edilen Eserlere Ait Bilgiler	156
KAYNAKÇA	167
DİZİN	171
EKLER	173

KISALTMALAR

b.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
D.	: Doğumu
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
H.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
İ.S.A.M.	: İslâmî Araştırmalar Merkezi
İ.T.Ü.	: İstanbul Teknik Üniversitesi
k.v.	: Kerremellahu vecch
M.	: Milâdî
NO	: Numara
Ö.	: Ölümü
Prof.	: Profesör
s.a.s.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
r.a.	: Radiyellahu anh
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.M.D.K.	: Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu